УДК 336.71:005.334

Чуйко Д. О.

Магістр 1 року навчання
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ІНСТРУМЕНТАРІЮ МІНІМІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ

Анотація. Розглянуто основні портфелі цінних паперів комерційного банку, подано визначення понять ризику та його сутності, наведено існуючи ризики інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів. Запропоновано інструмент мінімізації даних ризиків.

Аннотация. Рассмотрены основные портфели ценных бумаг коммерческого банка, представлены определения понятий риска и его сущности, приведены существующие риски инвестиционной деятельности на рынке ценных бумаг. Предложен инструмент минимизации данных рисков.

Annotation. The main security portfolios of commercial banks are studied, definitions of risk and its essence are given and existing investment risks in the securities market are described. A tool to minimize these risks is offered.

Ключові слова: комерційний банк, цінні папери, банківський портфель цінних паперів, дохідність, інвестиційна діяльність, інвестиційний ризик, диверсифікація.

Банківська система як найбільш стійкий та стабільно працюючий елемент національної економіки стає дедалі важливішим інструментом мобілізації й перерозподілу внутрішніх фінансових ресурсів, невід'ємною складовою інвестиційного процесу. Акумулюючи фінансові ресурси, що тимчасово вивільняються, банки спрямовують їх по каналах кредитної системи, сприяючи тим самим здійсненню структурної перебудови економіки. Тому актуальним є розгляд ризиків, що виникають при здійсненні інвестиційної діяльності банків, їх оцінка й вплив на подальший розвиток економіки.

Питання оцінки ризиків цінних паперів комерційних банків досліджували Болдуєва О. В., Василенко Д. В., Лаврушин О. І., Петрів М. В., А. Шумський, але у зазначених роботах недостаньо обґрунтовується механізм системи управління банківськими ризиками, що обумовило необхідність даного дослідження [1; 2].

Метою дослідження є виявлення й оцінка можливих ризиків, що виникають у результаті операцій з цінними паперами комерційних банків на фондовому ринку України.

Завданням дослідження є розгляд поняття ризику, аналітичне забезпечення інформації про існуючі ризики інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів; запропонування шляхів мінімізації ризиків, пов'язаних із цінними паперами.

Об'єктом дослідження є ризики та дохідність операцій із цінними паперами комерційних банків України.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні засади мінімізації ризиків по операціях із цінними паперами комерційного банку.

Банки здійснюють інвестиційну діяльність, маючи на меті отримання прибутку та збільшення капіталу, та все частіше вкладають кошти у біржові фінансові інструменти – цінні папери. Проте враховуючи нестабільність фондового ринку та наслідки фінансово-економічної кризи, головною проблемою банків стає збереження інвестованих фінансових ресурсів.

При здійсненні банками України операцій із цінними паперами виникає необхідність їх відображення в бухгалтерському обліку. Залежно від мети придбання, характеристики цінного папера, можливості їх оцінювання за справедливою вартістю і строків зберігання в портфелі банку цінні папери підрозділяють на чотири види [3]:

цінні папери в торговому портфелі, які придбані з метою перепродажу й отримання прибутку від короткотермінових коливань їх ринкової ціни;

цінні папери в портфелі банку на продаж, які придбані з наміром утримання їх до дати погашення;

цінні папери в портфелі банку до погашення, які банк має намір продати, але які не входять у торговий портфель банку;

інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, до яких належать акції й інші цінні папери з нефіксованим прибутком емітентів.

Але діяльність банку, яка пов'язана з інвестиційною діяльністю на ринку цінних паперів, супроводжується певними ризиками. На даний момент існують різні підходи до визначення поняття "ризик".

З точки зору Національного банку, ризик – це ймовірність того, що події, очікувані або неочікувані, можуть мати негативний вплив на капітал та/або надходження банку [4].

Найважливішою характеристикою банківських інвестицій є їх оцінка з позиції об'єднаного критерію вкладення коштів "дохідність – ризик – ліквідність". Як правило, у міру збільшення дохідності знижується ліквідність і зростає ризик вкладень.

Дохідність цінних паперів залежить від ринкової вартості портфеля інвестицій, яка коливається залежно від зміни процентних ставок, облікових відсотків, відсотків за векселями, дивідендів за акціями і, відповідно, попиту та пропозиції на ці папери. Основна мета управління цінними паперами полягає в одержанні максимуму доходу при даному рівні ризику або мінімізації ризику при даному рівні доходу.

© Чуйко Д. О., 2013

При ймовірності недоодержання доходів від цінних паперів у зв'язку зі зміною кон'юнктури інвестиційного ринку, властиві такі ризики: інвестиційний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, інформаційний ризик, ризик зміни курсу та інші види ризиків.

Інвестиційний ризик – імовірність втрати банком частини коштів, недоодержання коштів, невиправдані витрати та/або недосягнення соціального ефекту в результаті здійснення банком інвестиційних операцій.

Ринковий ризик випливає з того, що з непередбачуваних обставин на ринку цінних паперів або в економіці привабливість цінних паперів як об'єкта грошових вкладень може бути частково втрачена, внаслідок чого їх продаж стане можливим лише за умови великої знижки.

Ризик ліквідності – це ризик, який пов’язаний із можливістю збитків від реалізації цінних паперів банку при зміні оцінки їх якості.

Інформаційний ризик – це ризик того, що представлена інформація містить суттєві відхилення і не відповідає дійсності.

Ризик зміни курсу пов’язаний із зворотною залежністю між нормою проценту та курсом цінних паперів: при зростанні процентних ставок курсова вартість цінних паперів знижується.

Уникнути ризику у процесі інвестиційної діяльності банку на ринку цінних паперів практично неможливо, тому найважливішим аспектом у банківській діяльності є не виключення ризику, а його мінімізація, спрямована на зниження втрат від відповідних ризиків і вибір альтернативного рішення, при якому рівень ризику зведений до мінімуму.

З метою запобігання інвестиційним ризикам в Інструкції НБУ "Про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків" введено обмеження на обсяги інвестиційної діяльності комерційних банків. Згідно з нормативом інвестування сума коштів, що спрямовується банком на інвестиції, не повинна перевищувати 50 %.

Для мінімізації ризиків інвестиційної діяльності на ринку цінних паперів необхідно застосовувати методи управління інвестиційним портфелем. Одним із ефективних методів, на думку автора, є диверсифікація.

Диверсифікація становить розподіл капіталу між великою кількістю цінних паперів. При цьому купуються цінні папери різних видів, різної якості та з різним терміном погашення. При диверсифікації рекомендується обмежити вкладення коштів у певний вид цінних паперів у розмірі 10 % від загальної вартості інвестиційного портфеля. Коли інвестиційний портфель досягне такого стану, що інвестор забезпечить необхідне досягнення інвестиційних цілей, він вважається збалансованим.

Диверсифікація пасивів передбачає, на погляд автора, формування оптимального співвідношення між власними і позиковими засобами, у свою чергу, диверсифікація зобов'язань полягає в оптимальному співвідношенні різних видів ресурсів з погляду таких критеріїв, як: ліквідність, витратність і соціальний ризик.

Механізм диверсифікації використовується, передусім, для нейтралізації негативних банківських наслідків несистематичних (внутрішніх) видів ризиків. Принцип дії механізму диверсифікації ґрунтується на поділі ризиків, перешкоджаючи їх концентрації.

Диверсифікація – це розсіювання банківського ризику. Але вона неспроможна звести ризик нанівець. Поряд із тим, що на діяльність банку впливають зовнішні чинники, які пов'язані з конкретними об'єктами вкладення чи залучення капіталу, а отже, ними оперує диверсифікація. Тому використання цього механізму у банку має обмежений характер. Диверсифікація є найбільш обґрунтованим і найменшвидаткоемним способом зниження ступеня банківського ризику.

У цілому управління ризиками банківської діяльності, у тому числі, пов’язаних із цінними паперами, має бути спрямоване на досягнення таких цілей:

ризики повинні бути зрозумілі та усвідомлені банком, його керівництвом;

ризики повинні бути в межах допустимих рівнів, встановлених спостережною радою;

рішення щодо прийняття ризику мають відповідати стратегічним цілям банку;

очікувані вигоди мають належним чином компенсувати прийняття ризику;

перерозподіл капіталу має бути пропорційним рівню ризику, що приймається банком;

мотивація щодо досягнення високих показників дохідності має узгоджуватися з допустимими рівнями ризику в банку.

Таким чином, для забезпечення ефективності діяльності комерційних банків на ринку цінних паперів потрібна якісна оцінка та механізми мінімізації ризиків, що обумовлює необхідність розвитку системи управління інвестиційними ризиками. Тому необхідно застосовувати методи управління інвестиційним портфелем, один із яких було розглянуто.

Дані дослідження не є вирішенними й потребують більш детального дослідження інвестиційної діяльності комерційних банків та знаходження нових інструментів зменшення ризиків і збільшення дохідності від цієї діяльності.

Наук. керівн. Глєбова Н. В.

Література: 1. Болдуєва О. В. Ризики банківського портфельного інвестування: класифікація та оцінка [Електронний ресурс] / О. В. Болдуєва. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_ep/2009_2/files/Econ_02_2009_Boldujeva.pdf. 2. Петрів М. В. Оцінка ризиків та облік дохідності інвестиційної дяльності комерційних банків [Електронний ресурс] / М. В. Петрів. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_7/ u1107pet.pdf. 3. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з цінними паперами в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua. 4. Система оцінки ризиків : Методичні вказівки з інспектування банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04.